

Vak Duurzaamheidsdenken – les 2

PARKING

TRANSITIES VAN SYSTEMEN

[street art: Banksy]

Prof. Thomas Block
Centrum voor Duurzame Ontwikkeling
Vakgroep Politieke Wetenschappen
Universiteit Gent

LES 2 - Transitiedenken

PARKING

(1) Basisconcepten

(2) Multilevelperspectief

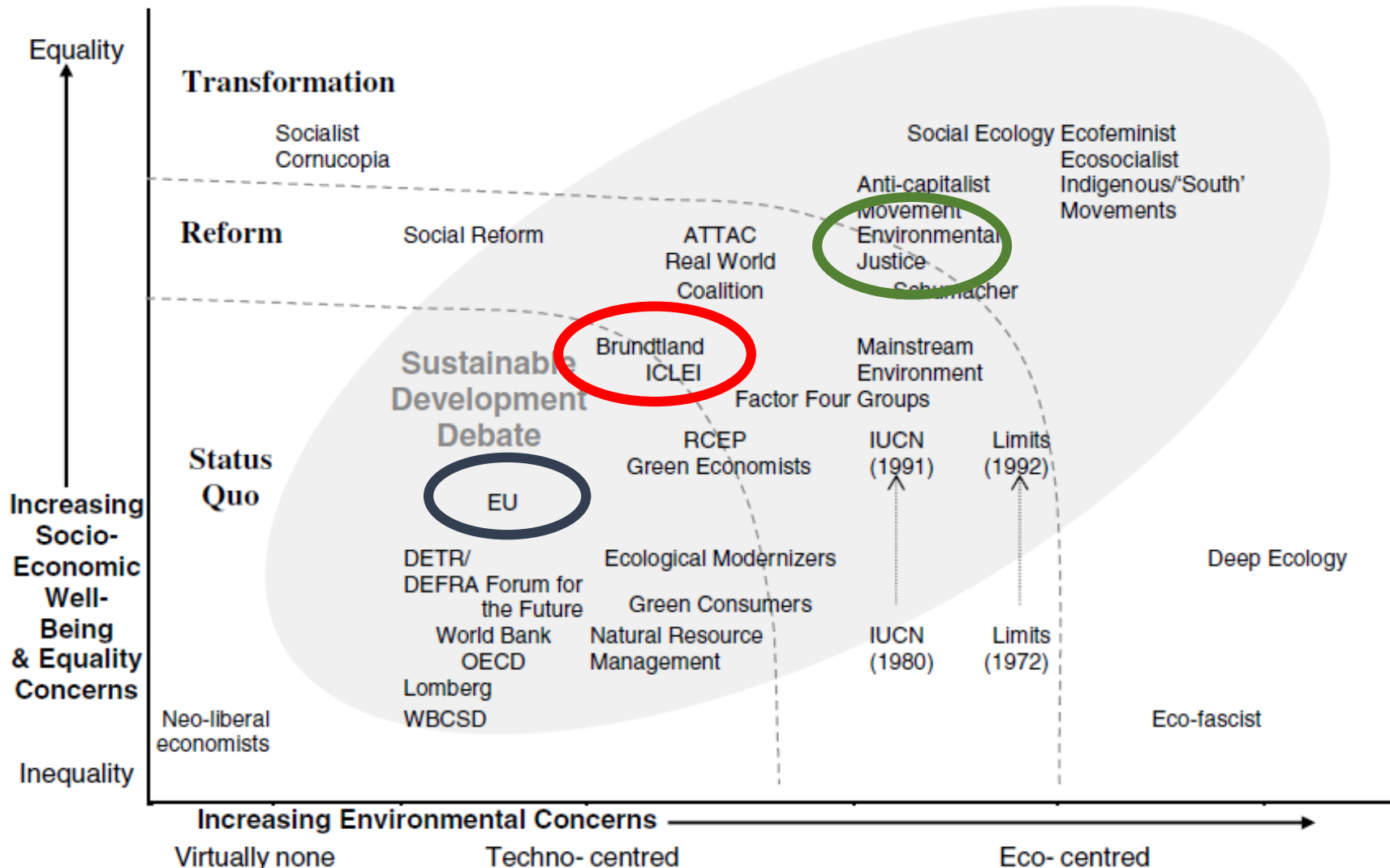
(3) Transitimanagement

(4) Stadsprojecten als niches (Gent)

[street art: Banksy]

Even herhalen: waaier aan interpretaties

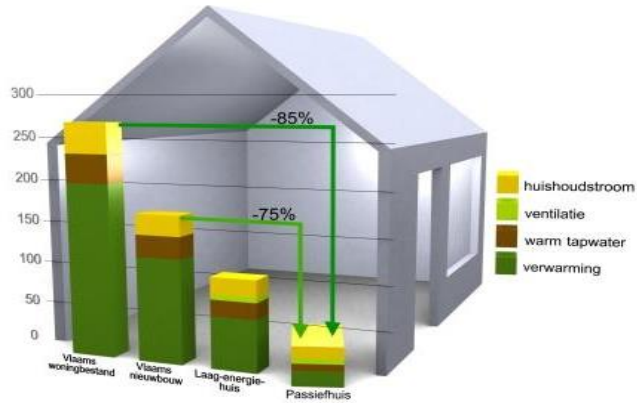
[figuur: Hopwood et al., 2005, p, 41]

Naar hervorming en/of transformatie

Dematerialisatie en eco-efficiëntie

Factor 4 tot 10 | 'meer doen met minder'

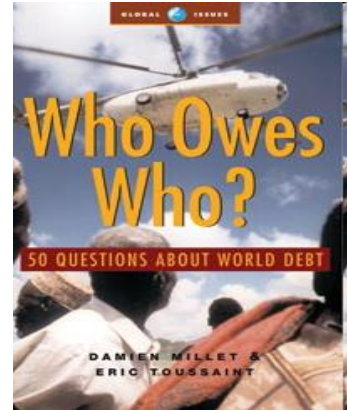

'Sufficientie' en selectieve consumptie
levenskwaliteit hoog
materiële consumptie laag

Herverdeling en compensatie

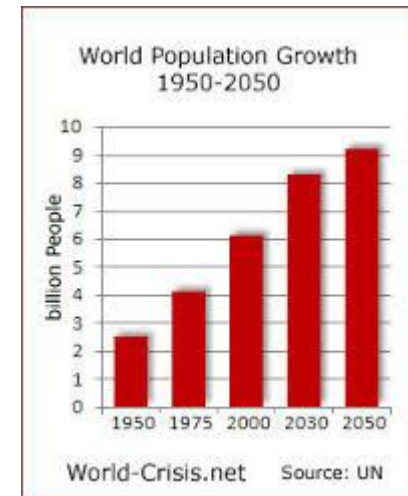
Herverdeling wint aan belang in
begrensde wereld

Inbedding en
inperking 'markten'
Vb. collectieve of zelfvoorziening

Bevolkingsgroei
afremmen
Vb. gezinsplanning

Nood aan verandering

- Politieke en economische machtsstructuren, levensstijlen en relatie natuur-mens dienen te wijzigen, al dan niet met fundamentele ‘**transformatie**’ van de machtsarrangementen zelf.
- Voorbij **louter technologische ‘fix’** (eco-efficiëntie) en voorbij ‘trickle down’-filosofie

Hoe dan concreet hervormingen of transformaties beïnvloeden?

(richting een toekomst die sociaal rechtvaardig
en ecologisch duurzaam is)

Relatief nieuw kader (jong vakgebied):

Transitiedenken en -werk

- (1) Hoe naar transities kijken? Hoe deze begrijpen?
- (2) Hoe duurzaamheidstransities beïnvloeden?

Transformaties onvermijdbaar

Wereldwijde maatschappelijke evoluties leiden (ook) autonoom tot diepgaande verandering.

→ Niet “*of*” maar “*op welke manier*” en “*welk beeld*”

Beïnvloeden in een **complexe context**:

- ‘persistent problems’
- onzekere kennis en hybride kwesties
- verdeelde macht en veel belangen
- tal van grillige en verweven processen

➔ **Transitiedenken en -werk**

Wat zijn transities?

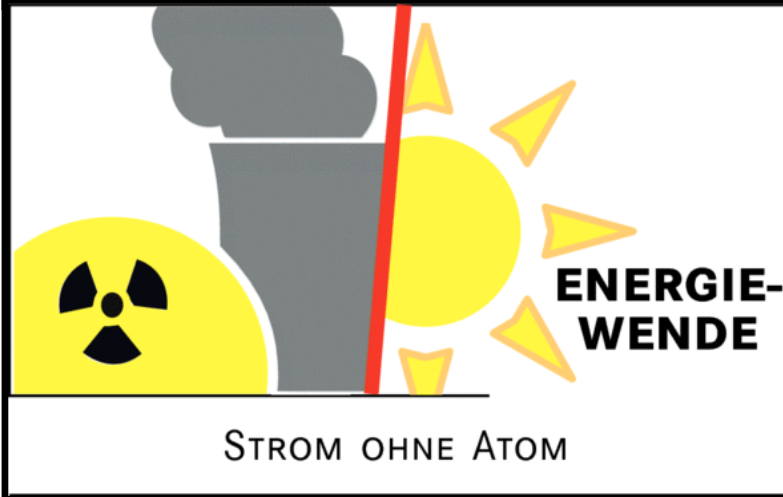
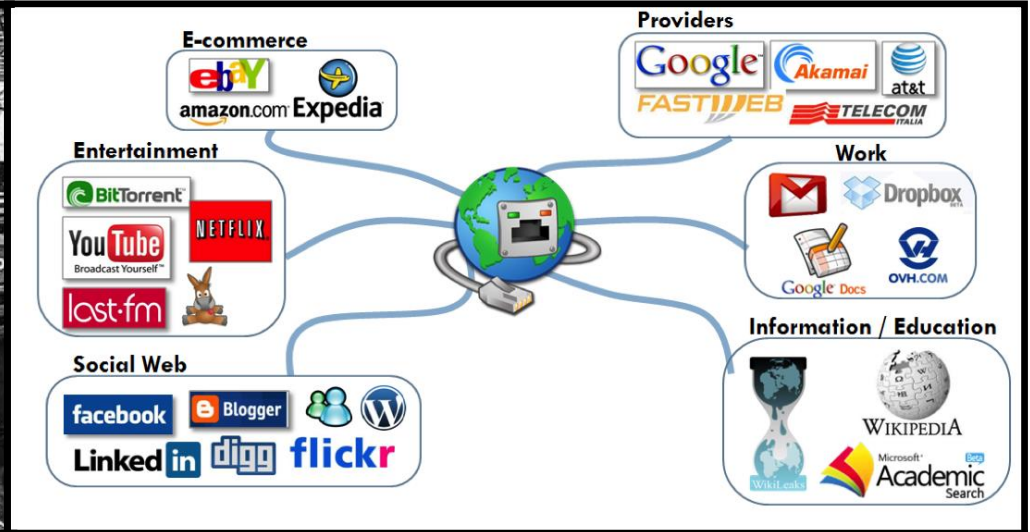
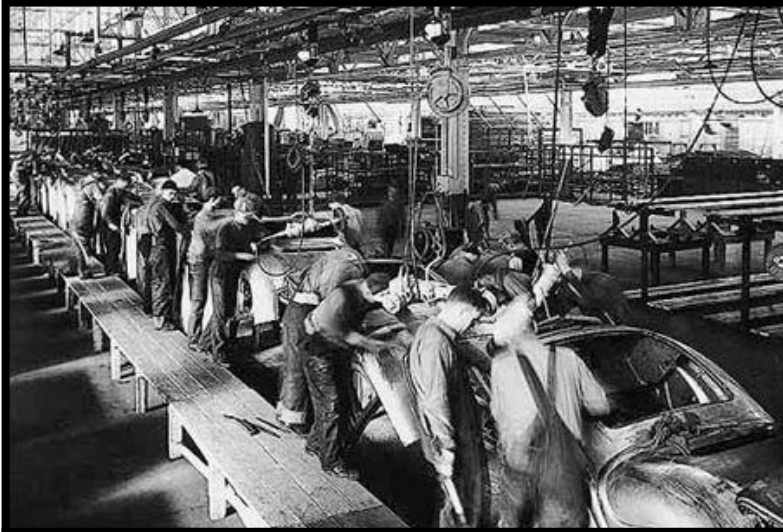
- = radicale veranderingen in socio-technische systemen die aan de basis van onze welvaart liggen.
- radicaal → niet zozeer plots
radicaal → wel fundamentele veranderingen van structuren, culturen en praktijken die diep verankerd zijn in onze samenleving
- transities zijn niet per definitie duurzaam

Wat is een socio-technisch systeem?

- Vb. socio-technisch systeem van wonen, voeding, mobiliteit, zorg of energie.
- = een **complex, samenhangend geheel** van o.m. kennis en wetenschap, technologie, instituties en regulering, gebruikerspraktijken en culturele betekenissen, infrastructuren,... En dit geheel vervult een functie / een maatschappelijke behoefte.
- ➔ Transitiedenken vertrekt vanuit systeemdenken / systeemperspectief

Voorbeelden van transitities

LES 2 - Transitiedenken

PARKING

(1) Basisconcepten

(2) Multilevelperspectief

(3) Transitimanagement

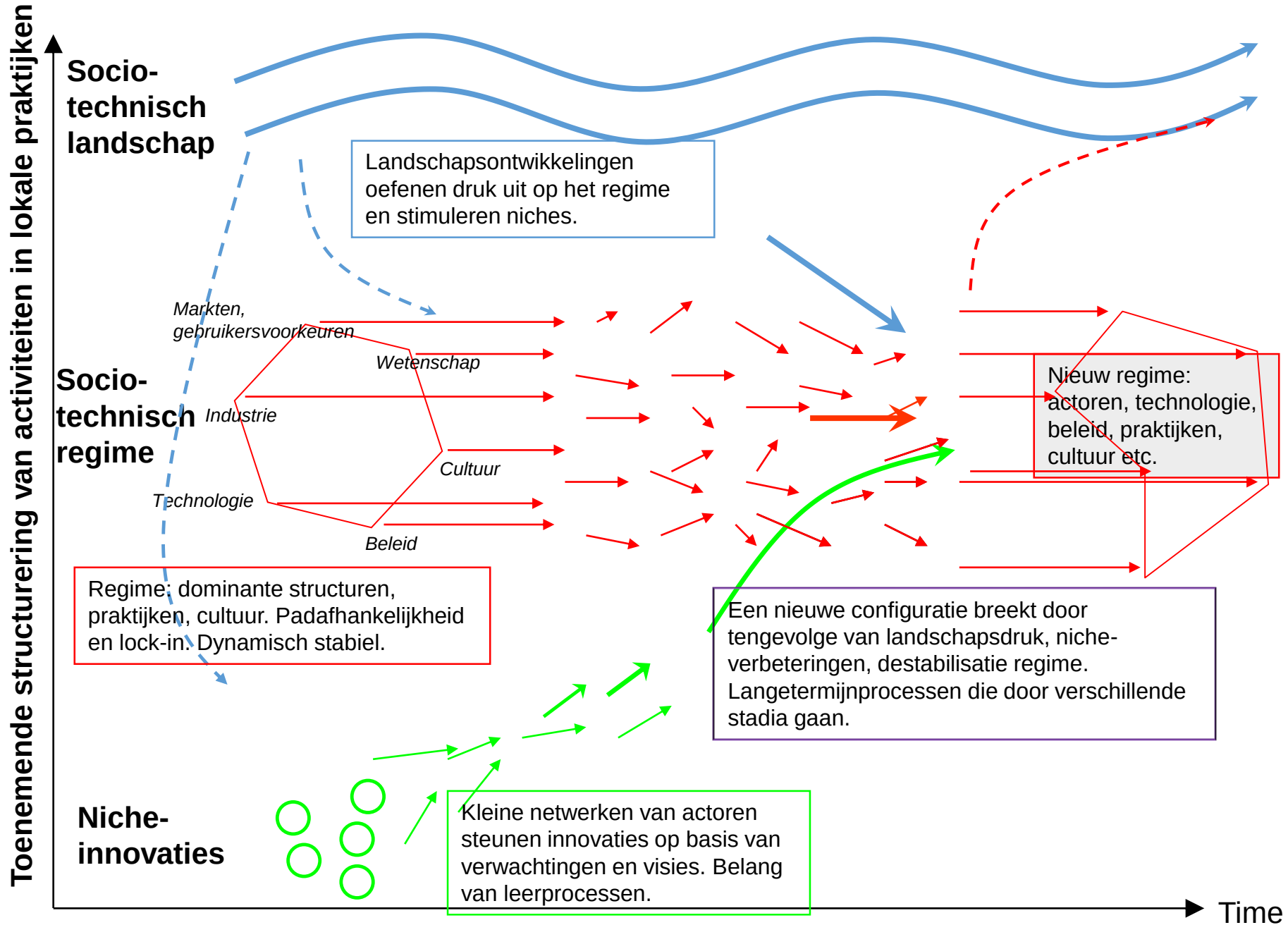
(4) Stadsprojecten als niches (Gent)

[street art: Banksy]

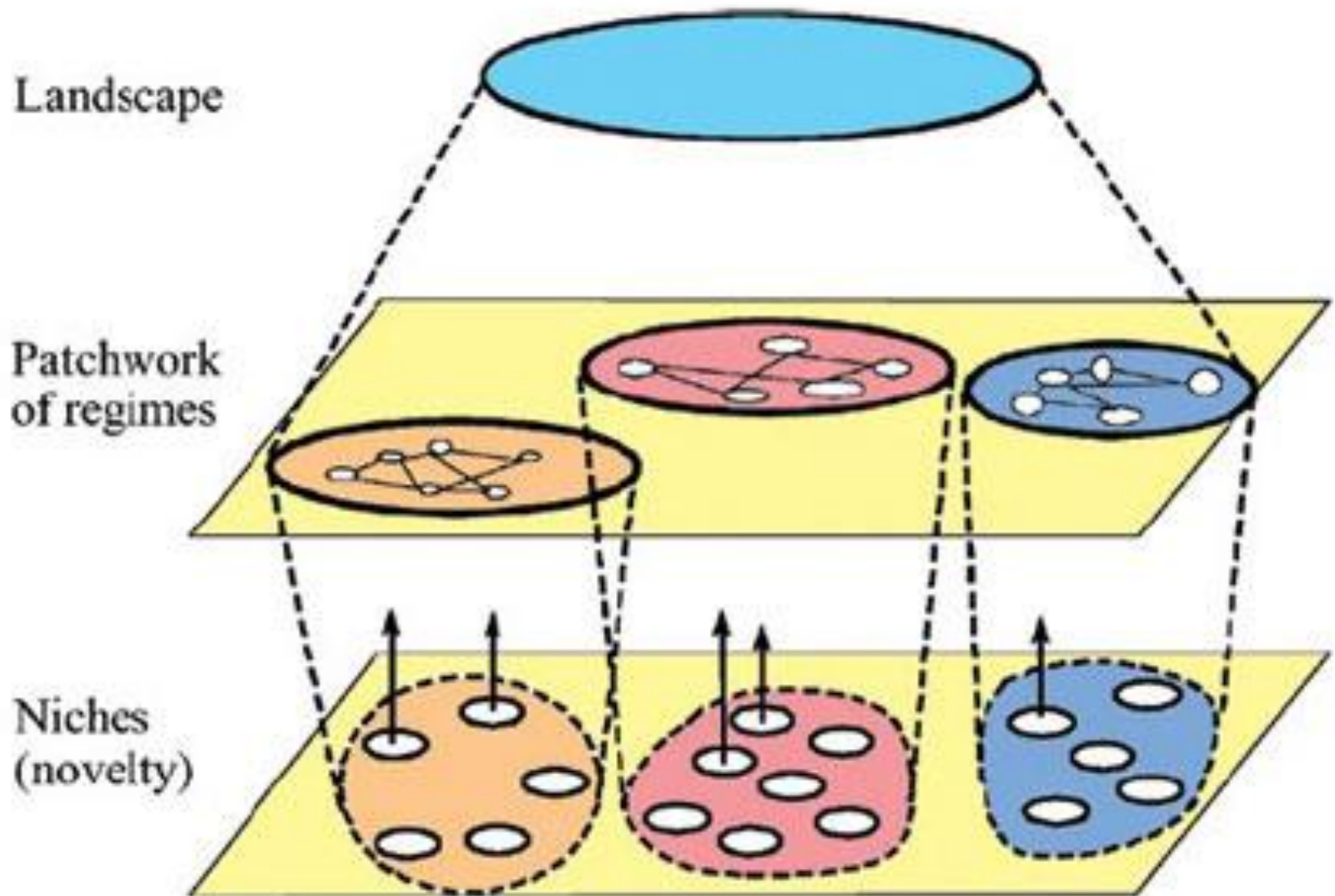
Multilevelperspectief (MLP)

- MLP = een bril om naar complexe transitieprocessen te kijken en om deze beter te begrijpen
→ toont niet expliciet hoe transitieprocessen te beïnvloeden, laat staan aan te sturen.
- Interessante literatuur:
Geels (2005); Geels & Schot (2007); Hekkert et al. (2007); Rotmans & Loorbach (2010); Grin (2010); ...

Transities: resultaat van multilevel dynamiek

MLP (Geels, 2002)

Tussentijdse reflecties

- **Basisstrategie transitiedenken: druk op regime verhogen!**
 - Niches: uitbouwen en/of versterken
 - Regimeniveau: contradicties blootleggen
 - Landschap: trends mobiliseren
- **MLP erkent complexiteit:**
 - 'Lock ins' i.f.v. behoud van het regime
 - Grilligheid van processen
 - Belang van actoren (voorlopers, 'policy entrepreneurs', volgers,...)

LES 2 - Transitiedenken

PARKING

(1) Basisconcepten

(2) Multilevelperspectief

(3) Transitimanagement

(4) Stadsprojecten als niches (Gent)

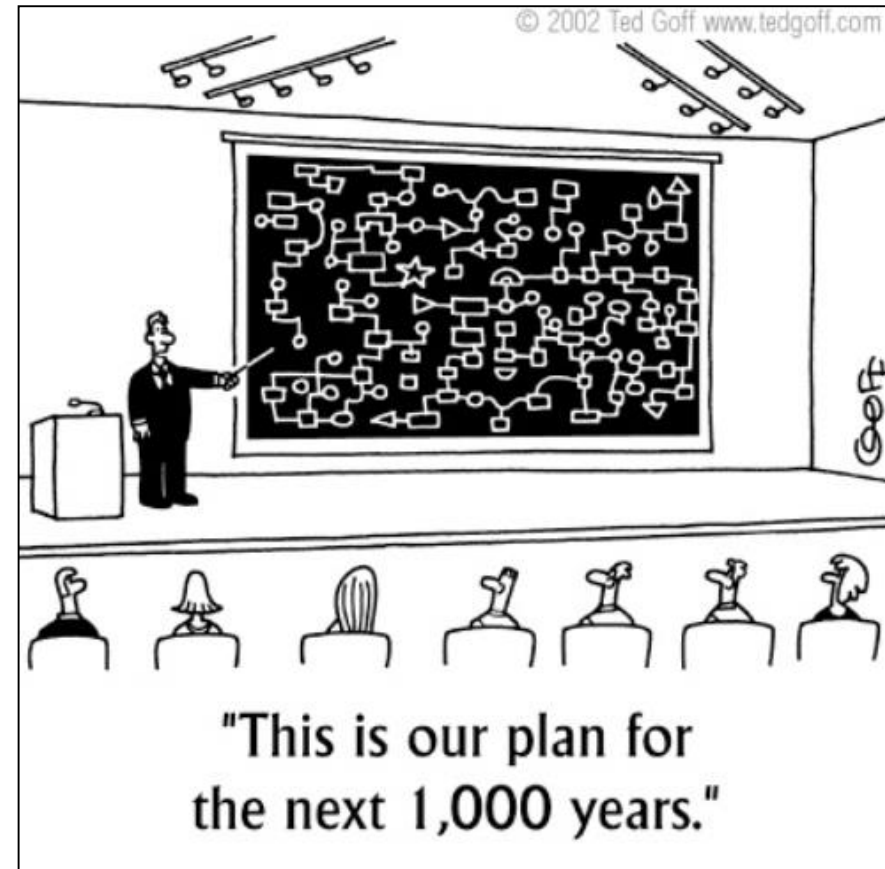
[street art: Banksy]

Transitiemanagement, de theorie

Basisfilosofie: 'goal-oriented modulation' of
'goal-oriented incrementalism'

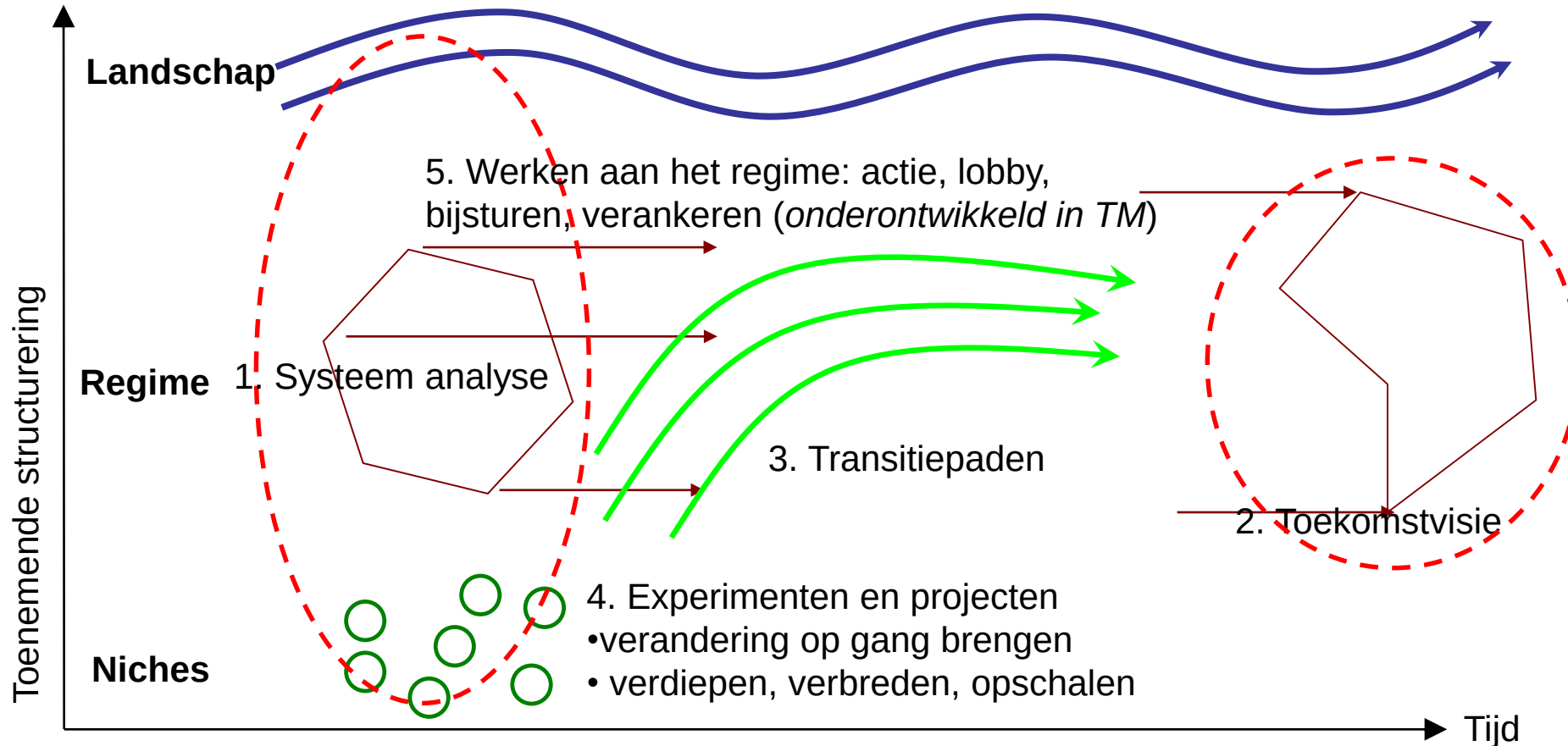
Zomaar sturen kan niet,
wel de richting en de
snelheid van een transitie
trachten **beïnvloeden**, dus
“moduleren naar een doel”

Let op de misleidende term
transitie-*management*

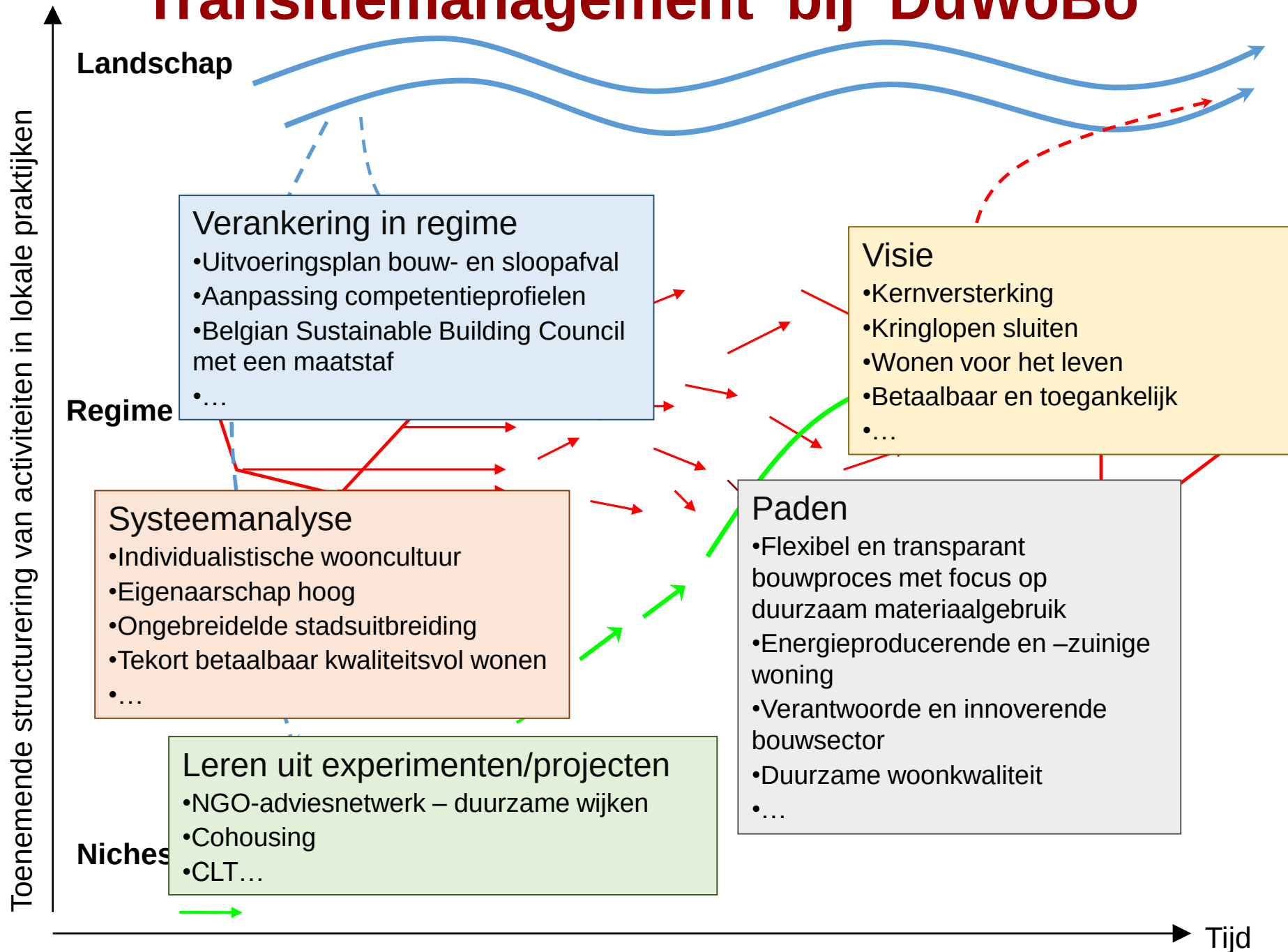

Uitgangspunten transitie management (TM)

- aan de slag met voorlopers
- langetermijnspoor in schaduw van beleid
- zoektocht gedeelde agenda-ontwikkeling
- kortetermijnacties (snelle winsten)

Transitiemanagement bij DuWoBo

Sterkte van TM (zeker in theorie)

- Aandacht voor **lange termijn** (en duurzaamheid)
- Sterk in **visie- en discoursontwikkeling** op systeemniveau (combinatie technologische, institutionele, 'socio-culturele,... innovatie)
- **Netwerkcreatie** (vooral voorlopers, maar voorbij driehoek 'overheid-bedrijven-kennisinstellingen')
- Oplijsten van **innovatieve praktijken**

➔ Interessant voor agendasetting (en dus voor het koppelen van strategieën en processen)

Zwakte van TM (zeker in de praktijk)

- Beperkte spanningsboog
Wat met/na visie en transitiepaden?
Machtsvrije setting vs. hegemonische setting
- Achteruit- versus vooruitkijken
Waar zit de erkenning van de complexiteit?
→ *1^e Januskop van TM*

Zwakte van TM (zeker in de praktijk)

Duurzaamheid bij TM = ‘open ended processes’
(vaak consensus: ‘ecologische modernisering’)

➔ *Jargon en aanpak makkelijk recupereerbaar*

Ook binnen neoliberale praktijken, verkokerde instellingen, kortetermijnaanpak,...

➔ *2de Januskop van TM* (verweven met 1ste Januskop)

Naar een 'transitie'-governance

- TM bruikbaar, maar als onderdeel van een bredere en meer **gediversifieerde strategie**
- Relatief belang van 'managementluik' → niet blijven hangen bij het zorgvuldig formuleren van doelstellingen, het uittekenen van operationele paden, het planmatige... **Complexiteit erkennen** (onzekerheid en traagheid) en actie!

➔ Transitie-managementsdenken aanvullen en versterken o.b.v. kritieken (vb. onderschatting van machtsfactoren en rol 'policy entrepreneurs')

Papers - leerstof

Smith, A., Voß, J-P., Grin, J. (2010), Innovation studies and sustainability transitions: the allure of the multi-level perspective and its challenges, *Research Policy*, vol. 39, no. 4, p. 435-448

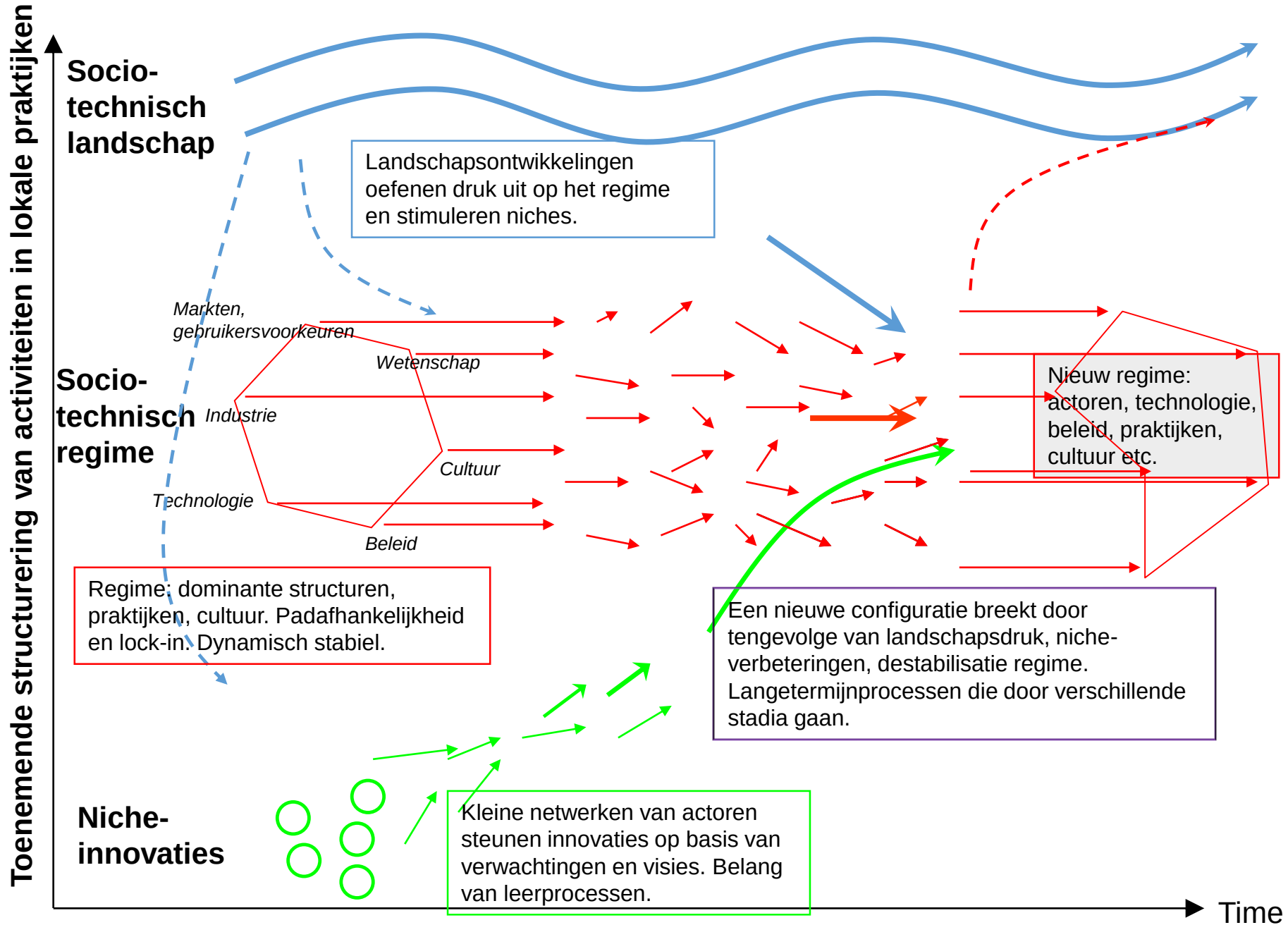
Paredis, E., Block, T. (2015), Transitiepraktijk van de Vlaamse overheid: meer dan een schijnbeweging? *Vlaams tijdschrift voor overheidsmanagement - Special issue 'Overheid in transitie*, 8, 1, pp.8-15.

Multilevelperspectief – een oefening

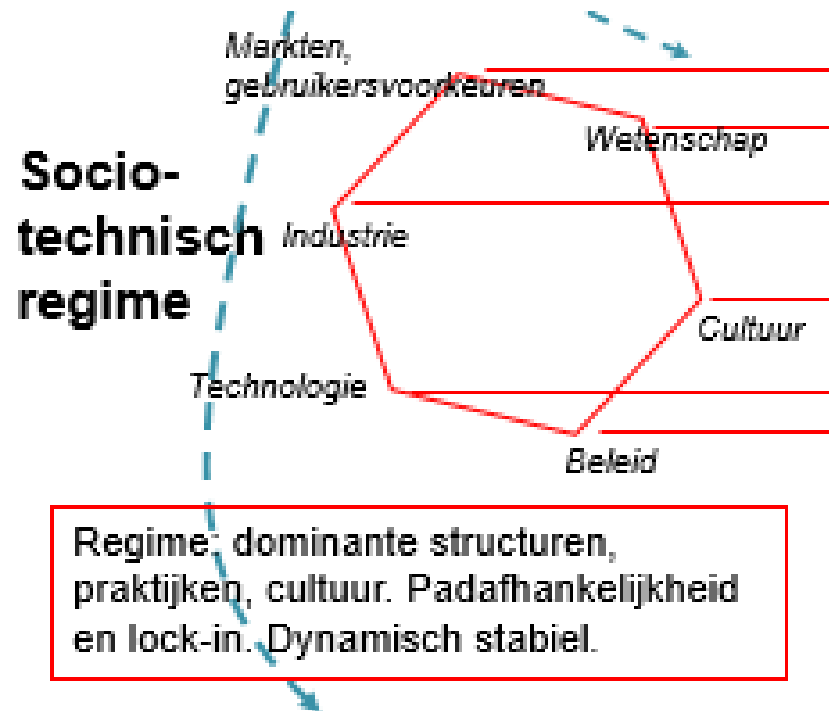
Groepjes van +/- 5 personen

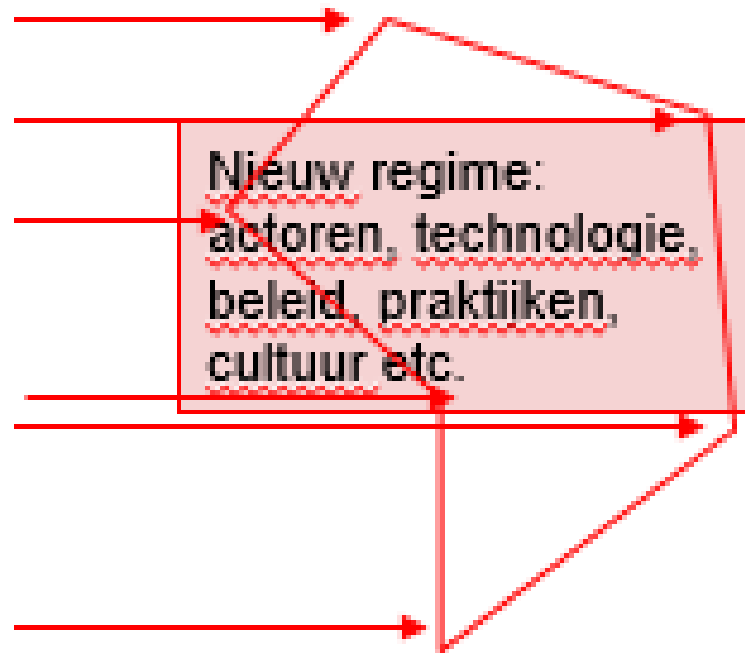
Transities: resultaat van multilevel dynamiek

Wat is het 'socio-technische regime' voor personenvervoer in Vlaanderen?

Wat is uw gewenste 'socio-technische toekomstbeeld' voor personenvervoer in Vlaanderen (op langere termijn)?

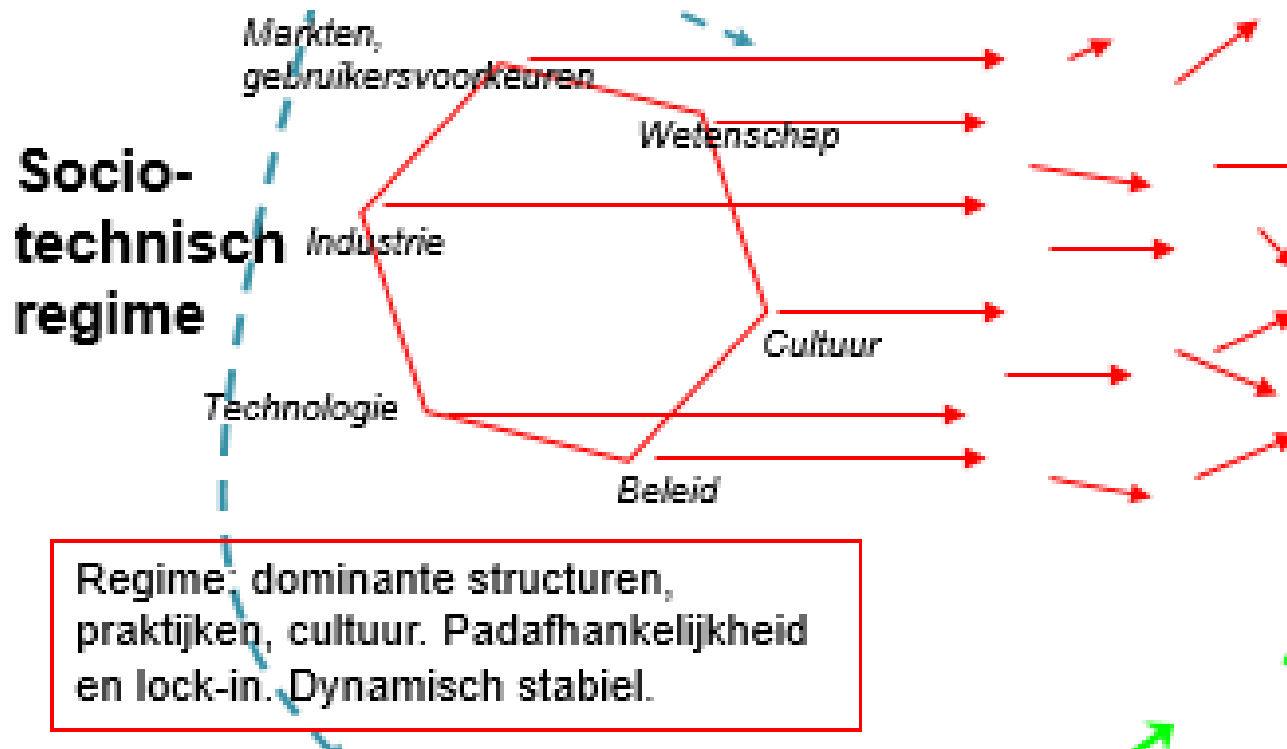

Welke landschapselementen bepalen het dominante 'personenvervoer'-regime en welke zetten dit onder druk?

**Socio-
technisch
landschap**

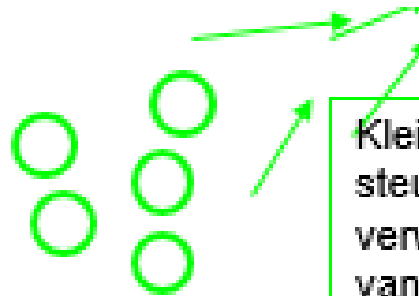

Welke groeiende interne tegenstrijdigheden kunnen we vaststellen binnen het ‘personenvervoer’-regime?

Welke niches ontstaan en/of proberen in te breken in het dominante ‘personenvervoer’-regime?

**Niche-
innovaties**

Kleine netwerken van actoren
steunen innovaties op basis van
verwachtingen en visies. Belang
van leerprocessen.